

ชาวไทยภูเขาเผ่าลาหู่ (มุเซอ) และการสร้างสรรค์ผ้าปักลาหู่ (มุเซอ)

ชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ : ลาหู่ ลาฮู

ชื่อเรียกตนเอง : ลาหู่, ลาฮู, ลาหู่ณะ, ลาหู่ณาเมี้ยว, ลาหู่ซิมิ

ชื่อที่ผู้อื่นเรียก : มุเซอ, โลไฮ, ลาหู่, ลาหู่แดง, ลาหู่ดำ, ลาหู่เซเล

ภาษาที่ใช้พูด และเขียน : ภาษาลาหู่อยู่ในกลุ่มภาษาตระกูลจีน-ทิเบต (Sino-Tibetan) สาขาทิเบต-พม่า กลุ่มภาษาโลโลดั้งเดิม (Proto-Lolo) และแตกสาขาย่อยลงมาในกลุ่มพม่า-โลโล สาขาโลโลกกลาง (Central Lolo) ซึ่งอยู่ในกลุ่มเดียวกับภาษาลีซู และภาษาอาฮา

ชาวลาหู่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่บริเวณรอยต่อระหว่างประเทศทิเบต และจีน กระทั่งศตวรรษที่ 17 และ 18 ชาวจีนได้เข้ามาบูรณาการ ชาวลาหู่จึงอพยพลงมาทางใต้ ตั้งอาณาจักรอิสระบริเวณเขตแดนประเทศจีน และเมื่อยุคมีหัวหน้าปกครองกันเอง จวบจน พ.ศ. 2423-2433 ชาวจีนได้รุกรานอีกครั้ง ครั้นนี้อพยพลงมาทางใต้ บางกลุ่มเข้ามาอาศัยในประเทศลาว รัฐฉาน และไทย กรณีประเทศไทย ชาวลาหู่ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในจังหวัดกำแพงเพชร เชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ลำปาง พะเยา และเพชรบูรณ์ แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ

1. ลาหู่แดง มีจำนวนมากสุด เรียกตัวเองว่า ลาหู่ณะ
2. ลาหู่ดำ มีจำนวนเป็นที่สองรองจากลาหู่แดง เรียกตัวเองว่า ลายูณะหรือลาหู่ คนไทยภาคเหนือและไทยใหญ่เรียก ลาหู่ดำ
3. ลาหู่เซเล มีจำนวนเป็นอันดับสามรองจากลาหู่ดำ เรียกตัวเองว่า ลาหู่ณาเมี้ยว
4. ลาหู่ซิมิ มีจำนวนน้อยที่สุด คนไทยเรียก ลาหู่กุยหรือลาหู่เหลือง มี 2 เชื้อสาย คือ เชื้อสายบาเกี้ยว และบาลาน

ชาวลาหู่

ที่มา หนังสือเอกลักษณ์และศิลปะลวดลายผ้าชาวเขา

ชาวลานูทำอาชีพเกษตรกรรม เช่น ทำไร่ ทำสวน ปลูกข้าว ข้าวโพด ผลไม้ และพืชหมุนเวียนเพื่อการบริโภคในครอบครัว และเพื่อขาย นอกจากทำการเกษตร ชาวลานูยังนิยมการเลี้ยงสัตว์ควบคู่ไปด้วย เช่น หมู และไก่ ซึ่งจะมีการเลี้ยงไว้แทบทุกบ้านเพื่อขาย และใช้ประกอบพิธีกรรม รองลงมา คือการรับจ้างในเมือง ทำก่อสร้างในช่วงที่พักจากฤดูทำไร่ ทำสวน หมู่บ้านที่อยู่พื้นที่ราบมีชาวบ้านหลายรายที่ประกอบอาชีพค้าขาย เป็นพ่อค้า คนกลาง รับซื้อผลิตผลทางการเกษตรจากภายในหมู่บ้านต่างๆ แล้วนำไปขายต่อให้กับพ่อค้าในเมือง โรงงาน และโรงสี รายได้ส่วนใหญ่มาจากการขายข้าว ข้าวโพด และมีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อ ส่วนหมู่บ้านบนภูเขา ชาวบ้านฐานะไม่ค่อยดีนัก เกือบทุกบ้านจะมีหนี้สินในการกู้ยืมเพื่อนำมาลงทุนซื้อปุ๋ย ยาฆ่าแมลง และเมล็ดพันธุ์ รวมถึงภาระค่าใช้จ่ายในการเช่าที่ดินทำกิน นอกจากนี้ ที่ดินส่วนใหญ่ถูกนายทุนเข้ามาซื้อ จำนวนมาก จึงทำให้หลายครอบครัวต้องไปรับจ้างทำงานในไร่ รับจ้างเก็บชา รับจ้างทำ และสวนส้ม เป็นต้น

รูปแบบเสื้อผ้า และเครื่องแต่งกายของหญิงชาวลานู

ที่มา หนังสือเอกลักษณ์และศิลปะลวดลายผ้าชาวเขา

ชาวลาหู่ส่วนใหญ่แต่งกายด้วยผ้าสีด้าที่ย้อมด้วยสีธรรมชาติ มักนิยมตกแต่งลวดลายบนเครื่องแต่งกาย ทั้งชาย และหญิงด้วยการปักเส้นด้ายสีสันท่างๆ เป็นลวดลายงดงาม นอกจากนี้ ยังมีการเย็บปะติดผ้าที่มีสีสันทึบ สดใส สะดุดตา เป็นลวดลายต่างๆ ประดับบนเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายประจำเผ่า สีที่ชาวลาหู่ทุกกลุ่มนิยมมากเป็นพิเศษ คือ สีแดง และสีเขียว หญิงชาวลาหู่แต่ละกลุ่มนั้น จะมีลักษณะการแต่งกายตลอดจนลวดลายที่ใช้ในการตกแต่ง เสื้อผ้าประจำชนเผ่าที่แตกต่างกัน เช่น หญิงชาวลาหู่ดำ จะแต่งกายด้วยชุดยาวสีดำกรอมเท้า ประดับแถบผ้า สีสันทึบพร้อมกับปักลวดลายบริเวณรอบคอ รอบแขน และชายเสื้อ นุ่งซิ่นสีดำยาวกรอมเท้า

การสร้างสรรค์ลวดลายผ้าปักลาหู่

ที่มา หนังสือเอกลักษณ์และศิลปะลวดลายผ้าชาวเขา

ในกลุ่มลาหู่เหลือง ผู้หญิงโสดจะนิยมปักลายผ้าสวยงามตามบริเวณขอบชายเสื้อ และผ้าซิ่น ส่วนชายโสดจะนิยมปักลวดลายบริเวณขากางเกงตั้งแต่หัวเข่าไปจนถึงข้อเท้า แต่เมื่อทั้งชายและหญิงเข้าพิธีแต่งงานแล้ว ลักษณะการตกแต่งเสื้อผ้าจะเปลี่ยนแปลงไป ผู้หญิงชาวลาหู่เหลืองจะเปลี่ยนมานิยมลวดลายที่ใช้เทคนิคการเย็บปะติดผ้าสีสันสอดทดแทนการปักลวดลายลงบนผืนผ้าที่ทำมาตั้งแต่ดั้งเดิม ในส่วนของผู้ชายที่แต่งงานแล้วนั้น การปักลวดลายบนกางเกงจะลดน้อยลง คงเหลือลวดลายไว้แค่ตรงบริเวณข้อเท้าเพียงเล็กน้อย

รูปแบบเสื้อผ้า และเครื่องแต่งกายของเด็กผู้หญิงชาวลาหู่

ที่มา หนังสือเอกลักษณ์และศิลปะลวดลายผ้าชาวเขา

การสร้างสรรคลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของผ้าปักลาหู่ นั้น ค่อนข้างหลากหลาย มีการสร้างสรรค์ลวดลายที่แสดงถึงเอกลักษณ์ความเป็นชาติพันธุ์ในหลากหลายบริบท ที่ได้รับแรงบันดาลใจจากธรรมชาติรอบตัว เช่น ต้นไม้ พืชพรรณ สัตว์ ฯลฯ โดยลักษณะลวดลายมาจากวิถีชีวิตการเป็นพรานป่าล่าสัตว์ ตลอดจนลวดลายที่มาจากความเชื่อ ที่สืบเนื่องมาจากบรรพบุรุษของชาวลาหู่ ซึ่งนับถือผี รวมทั้งนับถือศาสนาคริสต์ ส่งผลให้ลวดลายที่แสดงออกนั้นมีความเกี่ยวเนื่องกับความเชื่อเรื่องผี วิญญาณ และลวดลายที่สอดคล้องกับเชื่อในพระคัมภีร์ของศาสนาคริสต์ผสมรวมเข้าอยู่ด้วยกัน

อัตลักษณ์แห่งลวดลายที่สะท้อนความเป็นชาติพันธุ์ลาหู่ ในการสร้างสรรค์ศิลปะลวดลายเอกลักษณ์บนผืนผ้าอย่างชัดเจน ซึ่งสามารถสังเกตได้อย่างชัดเจนจากการใช้ลวดลายที่มีการเคลื่อนไหว การใช้เส้นจะเป็นไปในลักษณะขึ้นๆ ลงๆ ทแยง หรือแตกกระจายไปรอบๆ ด้าน เป็นลวดลายกลุ่มที่ใช้ความรู้สึกมีชีวิตชีวา รู้สึกได้ถึงความรู้สึกกระตือรือร้น กระฉับกระเฉง การใช้สีเป็นโทนสว่าง สดใส อบอุ่น เน้นสีแดง เหลือง เขียว ฟ้า ที่ให้ความรู้สึกสดชื่น เบิกบาน มีความหวัง

ลวดลายผ้าปักที่สะท้อนความเป็นชาติพันธุ์ลาหู่

ทีมา หนังสือเอกลักษณ์และศิลปะลวดลายผ้าชาวเขา

เทคนิคการสร้างลวดลายปักลาหู่ นั้น หญิงชาวลาหู่มีความเชี่ยวชาญในการสร้างลวดลายเอกลักษณ์ ประกอบด้วย 2 เทคนิค หลัก คือ การปักด้วยด้ายสีสดใสลงบนผืนผ้า และการเย็บปะติดผ้าเป็นลวดลายต่างๆ ลักษณะของลวดลายเป็นการปักเรียงต่อกันในแนวนอนตามผืนผ้า ความงดงามของการสร้างลวดลายเอกลักษณ์ของชาวลาหู่ นั้น ตัดสินกันที่ขนาดความเล็กของลวดลาย ความละเอียด ยิ่งเล็กมากเท่าใดก็ยิ่งต้องอาศัยทักษะ ความเชี่ยวชาญ ความอดทนในการปัก และการเย็บปะติดที่สูงมากขึ้นเท่านั้น ดังจะเห็นได้ว่า การเลือกใช้เทคนิคการสร้างลวดลายนั้น มีความสัมพันธ์กับช่วงอายุ และทักษะความชำนาญของผู้สร้างลวดลายนั้นๆ ด้วยเช่นกัน อีกทั้งชาวลาหู่มีการทอผ้าด้วยกี่เอวเช่นกัน แต่มักไม่ได้ทอเพื่อนำมาใช้เป็นเสื้อผ้า และเครื่องแต่งกาย หากแต่เป็นการทอเพื่อนำมาตัดเย็บเป็นกระเป๋าใช้สำหรับใส่สิ่งของในชีวิตประจำวันเล็กๆ น้อยๆ เท่านั้น

ฝ่ายวิจัยและพัฒนานวัตกรรมศิลป์
สายงานพัฒนาผลิตภัณฑ์และศักยภาพ
มกราคม 2563